

legislatívnu prax parlamentu a vlády a súdnu prax najvyšších tribunálov č.-sl. aj našich; mali tieto kritiky aj pozitívny výsledok uznaním protitézy (dokonca aj v návrhu č.-sl. obč. zákonníka) alebo si kritizovaný subjekt podržal svoju mienku; ale nestalo sa, aby oprávnená kritika bola zodpovedaná takým spôsobom, smerujúcim proti osobe a bagatelizujúcim právnú vedu, ako sa teraz stalo v obrane pána Dr. Bučka.

Keď som na podobný prejav reagoval, nestalo sa tak preto, žeby som považoval za potrebné s článkami takýchto argumentov a spôsobov diskutovať, ale len preto, že ma k tomu nútila potreba, doplniť svoju prvú kritiku praxe Nss, lebo z toho, že vôbec vyšla odpoveď autora, musel som súdiť na to, že sa nepokladá za závadné, ak sa judikát Nss viaže na nejaký článok, i keď sa tak stane za okolností vyššie vyložených a že je tu nebezpečie, že sa podobné prípady budú opakovať.

Ak som vyššie pod II. reagoval aj na argumenty autora, urobil som tak preto, aby som preukázal, prečo nepovažujem za potrebné, aby som na podobné články reagoval ešte aj v budúcnosti a že prečo je toto moja posledná odpoveď.

Tým si pravda neuzavieram cestu k ďalšej kritike praxe Najvyššieho správneho súdu.

Dr. F. Tomasta :

Výživa ascendentov descendentmi.

Ú v o d. V slovenskom všeobecnom súkromnom práve niečo zákonných predpisov o vyživovaní ascendentov (rodičov, starých rodičov) descendentmi (deťmi, vnukmi). Tak, ako skoro všetky súkromnoprávne pomery, i tento inštitút sa zakladá na zvykovom práve, ktoré je predovšetkým a v najväčšej miere ovplyvňované praxou najvyšších súdnych stolíc. Tých niekoľko uhorských zákonných článkov o rodinnoprávných veciach sa podrobnejšie, ba ani v zásadách o tejto otázke nezmiňuje. Jedinú výnimku tvorí zák. čl. XX/1877 o poručníctve a opatrovníctve, ktorý v § 11, ods. 4 len toľko hovorí, že právne pravidlá o práve rodičov a starých rodičov, podľa ktorých môžu od svojich detí alebo vnukov požadovať výživu, ostávajú nedotknuté. Z česko-slovenských právnych predpisov prichádza pre tento prípad v úvahu, aj to iba v istom smere, zákon zo dňa 16. decembra 1930 č. 4/1931 Sb. z. a n. na ochranu osôb oprávnených požadovať výživu, výchovu alebo zapíatanie. Smyslom tejto normy je snaha donútiť výživou zaviazaného, aby sa staral o to, aby bol hospodársky na vyživovanie spôsobilý.

Pokúsím sa pomocou literatúry, ktorá je dosť chudobná, podať o otázke obraz v tej podobe, ako ho dáva možnosť skonštruovať súdna prax Kúrie, Najvyššieho súdu v Brne a Slovenského najvyššieho súdu.

Stredobodom našej otázky je pojem výživy. Výživou rozumieme prostriedky, ktoré sú potrebné pre zachovanie fyzickej a morálnej ľudskej osobnosti.¹⁾ Je to predovšetkým starostlivosť o telesný vývin človeka na rozdiel od výchovy v užšom smysle, stredom pozornosti ktorej je vývin duševný. Výchova v širšom smysle zahrňuje v sebe obidva pojmy, jej predmetom je teda starostlivosť o telesný i duševný vývin človeka.²⁾ Pretože je výživa existenčnou otázkou človeka, je ona viac pomerom osobným ako majetkovým.

Pravidlom, v ktorom sa sjednocuje literatúra i prax najvyšších tribunálov, je norma, že *descendenti* sú *povinni* *vyživovať ascendentov*. V tomto je zajedno s našim právom i právo cudzie. Pri úprave bližších modalít vyživovacej povinnosti, jej predpokladov, spôsobu jej poskytnutia a jej miery, nie je naša prax jednotná. Pravdepodobne je to následok vplyvu názorov cudzích právnych oblastí, ktoré sú v uvedených smeroch mnoho ráz celkom odlišné od zásad, ktoré si vo veci osvojil náš právny systém

Subjekty. Aktívnym subjektom právneho pomeru je ascendent, a to pokrvný príbuzný priamej línie v 1., rešp. 2. stupni. Ide tu o rodiča (otca, matku), rešp. starého rodiča (starého otca, starú matku). Podľa nemeckého a švajciarskeho práva patrí tento nárok ascendentom vôbec, bez obmedzenia. Francúzsky Code civil rozširuje ho i na sošvagrených v priamej línii;³⁾ tak isto aj taliansky Codice civile v čl. 140.

Nárok na výživu zakladá sa na pomere pokrvnom, teda prirodzenom príbuzenskom pomere, nie na pomere čisto právnom, umele vytvorenom právom, ako je adopcia. Z tých istých príčin nemôže vzniknúť tento nárok z pomeru medzi nevlastným rodičom a jeho nevlastnými deťmi (por. rozh. Úr. sb. 176, Úr. sb. 969, Obč sb. 349 a iné).

Treba však rozlišovať medzi pokrvnými príbuznými manželskými a nemanželskými (zákonnými a nezákonnými). Nemanželský otec nemá nároku na výživu so strany svojho ne-

¹⁾ Sedláček Jaromír, Rodinné právo, Brno, 1934 — str. 10.

²⁾ Krčmář Ján, Právo občanské IV, Právo rodinné, Praha, 1930 — str. 71.

³⁾ Švajciarsky občiansky zákonník (Schweiz. ZGB) vystihuje vyživovaciu povinnosť vo svojom čl. 271 takto: Eltern und Kinder sind einander allen Beistand und alle Rücksicht schuldig, die das Wohl der Gemeinschaft erfordert. Isteže obsah i rozsah vyživovacej povinnosti podľa tohto článku je veľmi široký. Bližšie vid' Silbernagel-Wäber, Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Familienrecht II. Abt. Die Verwandtschaft, Bern, 1921 — str. 80—82.

manželského dieťaťa (Sb. n. s. 14630). Matka nemanželského dieťaťa má všetky práva rodiča (Sb. n. s. 11058). Tento názor zastával dôsledne býv. Najvyšší súd v Brne pre oblasť českých zemí, jeho správnosť pre oblasť nášho práva vyplýva však zo všeobecných zásad, ktorými je upravený osobný pomer nemanželského otca a jeho dieťaťa v slov. práve. Manželským pokrvným príbuzným sú narovnež postavení aj ascendenti legitimovaných, pretože legitimáciou nadobúdajú všetky práva ascendentov manželských. Tohto názoru je i cudzia literatúra.⁴⁾

Pasívnym subjektom je descendent priamej línie v 1., rešp. 2. stupni (dieťa alebo vnuk) bez rozdielu pohlavia (Úr. sb. 3659). Zviazané sú v prvom rade tie deti (vnukovia), ktoré bývajú v tuzemsku (Úr. sb. 3952). Pre vnuka je tento záväzok iba povahy subsidiárnej — je zviazaný len, nakoľko oprávnený nedostáva výživu so strany primárne zviazaného (descendentu 1. stupňa), tedy: a) ak tohto niet, alebo b) ak tento z hocakej príčiny nemôže plniť buď vôbec, alebo aspoň nie úplne. O tom, ktorých descendentov táto povinnosť nepostihuje alebo nie v plnej miere, platí obdobne to, čo bolo uvedené vyššie ohľadne aktívneho subjektu.

Povinný subjekt je osobitným zákonným predpisom zviazaný starať sa o to, aby mohol svoju vyživovaciu povinnosť splniť. Ak nemá dostačujúcich príjmov z majetku alebo dôchodkov, je povinný vykonávať podľa možnosti a svojich schopností zárobkovú činnosť, z výnosu ktorej môže svoj záväzok splniť.⁵⁾

Pluralita zviazaných: Súčasne môže byť zviazaných viac osôb. V tomto prípade zafažuje záväzok všetkých úmerne podľa ich majetkových pomerov (Úr. sb. 3659). Deti nemožno považovať za solidárnych dlžníkov, ale sú len podľa svojej možnosti, v pomere k majetkovej schopnosti, po prípade k dôchodkom, výživou povinné, a nie rovnakými čiastkami (Úr. sb. 969 — dôvody odvolacieho súdu). Záväzok tohto druhu je takto kolektívnej povahy, zviazaní sú všetci spoločne, a to bez ohľadu na to, či sa vymáha na nich plnenie, či nie. Rovnako riešil túto otázku býv. brnenský Najvyšší súd pre právu oblasť českomoravskú. Judikatúra rakúskeho najvyššieho súdu však nebola jednotná.⁶⁾

Povaha oprávnenia a povinnosti. Právo vyživovacie je povahy čisto osobnej (obligatio personalissima — ius personalissimum). Z tejto povahy vyplýva: 1. záväzok neprechádza na právnych nástupcov osoby zviazanej, teda ani na jej dedičov. Takto neviazne na pozostalosti, ale prechádza výlučne na pokrvných descendentov, ktorí boli dotedy za-

⁴⁾ Silbernagel-Wäber, dielo v pozn. č. 3 uvedené, str. 542—3.

⁵⁾ Podrobnejšie por. stat. Zák. č. 4/1931 Sb. z. a n.

⁶⁾ Krémář str. 73.

viazaní iba subsidiárne. (Úr. sb. 969), 2. prevod nároku na iného ako pôvodne oprávneného je nemožný, 3. miera záväzku posudzuje sa podľa postavenia osoby zaviazanej alebo oprávnenej, nie postavením osôb iných (napr. u ženy jej postavením, a nie postavením jej muža).⁷⁾

Z tejto osobnej povahy nároku a jeho veľkej dôležitosti pre existenciu osoby vychádza ďalej snaha zákonodarcu po jeho všemožnej zvýšenej ochrane. Tak nemožno ho zaťažiť vôbec záložným právom, nemožno ho zabaviť ani pojať do konkurznej masy.

Táto jeho povaha silno vplýva i na otázku zrieknuteľnosti, ktorú rozoberiem podrobnejšie v stati o časových hraniciach vyživovacej povinnosti. Z okolnosti, že za trovy vynaložené pri plnení vyživovacej povinnosti nemožno požadovať náhradu, vyplýva i jej nezúčtovateľnosť. V tomto sa shodujú i názory literatúry.⁸⁾

Podľa toho končí smrťou oprávneného povinnosť vyživovania absolútne, smrťou zaviazaného však len relatívne, keďže je tu ešte subsidiárna povinnosť descendentov 2. stupňa.

Osobné vlastnosti aktívneho subjektu a jeho zavinenie. S uvedenou osobnou povahou nároku a záväzku úzko súvisí skutočnosť, že nárok na výživu nie je vôbec závislý na subjektívnych vlastnostiach oprávneného, ani na tom, či upadnutie do stavu, ktorý má za následok vznik vyživovacej povinnosti, si sám zaviniť.⁹⁾ (Vplyv nehodnosti viď Úr. sb. 969.) Cudzia literatúra (najmä česká, rakúska a švajciarska) sa stavia na stanovisko, že subjektívne vlastnosti oprávneného zásadne nemajú vplyvu na jeho nárok, uvádzajú však s poukazom na možnosť a prípustnosť vydedenia, že je možné zníženie miery výživy pre zavinenie alebo nehodnosť s výživy slušnej na nevyhnutnú (viď Krčmář, dielo v pozn. 2 uvedené — str. 83 a Bienengraber — pozn. 7).

V tomto smere prax našich súdov nie je jednotná. Aspoň nie v názore na následky, ktoré majú údajne mať osobné vlastnosti oprávneného na jeho nárok na výživu. Tento rozpor vzniká preto, že jednotlivé súdy vychádzajú z odlišného názoru čo do predpokladov vzniku vyživovacieho nároku i čo do miery nároku a jemu odpovedajúcej povinnosti. Nárok na výživu je síce v úzkom spojení s mravným pomerom, ktorý jestvuje medzi ascendentmi a descendentmi zaväzujúc ich ku všemožnej vzájomnej podpore a pomoci,¹⁰⁾ aby takto ľahšie

⁷⁾ Bienengraber Paul, Die Jurisprudenz im häuslichen Leben, I. Die Familie, Leipzig, 1908 — str. 88.

⁸⁾ Silbernagel-Wäber str. 545, Bienengraber str. 88, Sedláček str. 13, Krčmář str. 72 a 73.

⁹⁾ Krčmář str. 73.

¹⁰⁾ Ako to pekne normuje švajciarsky občiansky zákonník (Schweiz. ZGB) vo svojom čl. 271, ktorý som citoval vyššie v pozn. 3.

a bezpečnejšie dosiahli svoj cieľ, neväzí však svojimi koreňmi iba v tomto pokrvnom príbuzenstve. Pretože až príliš úzko súvisí s existenciou ľudskej osoby a spadá takto do výlučnej sféry eminentného záujmu pospolitosti, ktorej existencia či neexistencia jej člena nemôže a ani nesmie byť ľahostajnou, vyníma pospolitosť nárok na výživu zo sféry mravu a podrobuje ho vlastnej úprave, diktovanej potrebnou ochranou verejného záujmu. Vychádzajúc z tohto právny poriadok nemôže pripustiť, aby bol vznik nároku na výživu viazaný na predpoklady, ktoré by podstatne bránily ľahšie a primeranejšie dosiahnuť tým sledovaný cieľ. Na toto sa viaže potom rozdielne stanovisko našich súdov čo do miery výživy.

Tak odvolací súd v spomenutom už rozhodnutí Úr. sb. 969 tvrdí, že nenáležitité chovanie, po prípade nehodnosť má za následok zredukovanie miery výživného na najnižší stupeň, tedy až na existenčné minimum. Tento súd osvojuje si názor, že existuje právna povinnosť slušnej výživy a priznáva ju iba osobám, ktoré nemajú viny na svojom núdznom postavení a nedopustily sa takého činu, ktorý by ich činil nehodnými dedič. Najvyšší súd však rozhodol tak, že povinnosť pozostáva iba v poskytovaní výživy nevyhnutnej a popiera v tomto ohľade relevantnosť rozdielu medzi slušnou a len nevyhnutnou výživou. Takto potom dochádza k zásadnému stanovisku, že subjektívne vlastnosti oprávneného nemajú nijakého vplyvu na jeho nárok na výživu, a to v nijakom smere (viď odôvodnenie najvyššieho súdu). Rovnakého názoru ako býv. Najvyšší súd v Brne sú i zástupcovia literatúry, ale len niektorí. Tak napr. Rouček-Sedláček, Komentár (str. 789 dole)¹¹⁾ je za názor najvyššieho súdu i pre právnu oblasť Slovenska, rovnako smýšľa Krčmář, ale iba v otázke zavinenia,¹²⁾ inak pre prípad nehodnosti.¹³⁾ Bienengräber je už mienky celkom opačnej.¹⁴⁾ Najvyšší súd v Brne pre právnu oblasť býv. českých zemí zastáva ten istý názor ako pre právnu oblasť Slovenska a Podkarp. Rusi.¹⁵⁾ Toto stanovisko je dôležité tým viac, že Všeobecný zákoník občanský predpisuje v § 154 povinnosť slušnej výživy (por. stanovisko našich súdnych stolíc, ktoré som uviedol vyššie v tejto stati).

¹¹⁾ Rouček-Sedláček, Komentár k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi, Diel I., Praha, 1935.

¹²⁾ Krčmář str. 73.

¹³⁾ Viď pozn. č. 12.

¹⁴⁾ Bienengräber, str. 88: Nur kann derjenige, der durch sein sittliches Verschulden — also z. B. durch Liederlichkeit, Spiel, Trunk usw. — bedürftig geworden ist, oder derjenige, der sich gegen den Unterhaltungspflichtigen einer so schweren Verfehlung schuldig gemacht hat, dass er von diesem berechtigterweise enterbt werden könnte, nicht den standesgemässen, sondern nur den notdürftigen Unterhalt verlangen.

¹⁵⁾ Por. napr. rozh. Sb. n. s. 5865 a Sb. n. s. 11058.

Obsah povinnosti (nároku). Z pojmu výživy, ktorý som rozviedol na začiatku, vyplýva i obsah povinnosti zaviazaného a jemu korešpondujúci obsah nároku. Je to poskytovanie prostriedkov, ktoré potrebuje fyzická osoba ku svojej existencii.

Otázka hraníc tohto obsahu, toho, po akú hranicu, po akú výšku má až ísť poskytovanie prostriedkov, je v našom práve sporná, pretože prax našich súdnych stolíc, ako som už aj vyššie uviedol, v tomto nie je jednotná.

Okrem v predchádzajúcej stati spomenutého prípadu (Úr. sb. 969) i v inom rozhodnutí (Úr. sb. 3952) odvolací súd hovorí o slušnom vydržovaní, teda o slušnej a primeranej výžive. Pod slušnou výživou rozumie literatúra výživu primeranú stavu rodičov a majetku detí,¹⁶⁾ čiže výživu primeranú postaveniu oprávneného i zaviazaného. Túto povinnosť k primeranej výžive pozná i právo švajciarske.¹⁷⁾ Avšak Najvyšší súd v tom istom rozhodnutí — bez toho, že by sa proti stanovisku odvolacieho súdu výslovne ohradzoval — hovorí už len o »krytí nevyhnutných denných potrieb«, teda iba o existenčnom minime. Judikatúra i literatúra maďarská o obsahu vyživovacej povinnosti širšie sa nerozpisuje a uspokojuje sa čírou deklaráciou povinnosti starať sa o výživu.¹⁸⁾

Isteže humanitné tendencie nedávnej doby a sociálne tendencie doby terajšej za vydatnej pomoci a podpory všeobecných mravných zásad vedú k prvému riešeniu veci. Okolnosť, že právne oblasti s našou právnou oblasťou hraničiace alebo jej veľmi priestorovo blízke vyriešili už otázku podľa snáh a požiadaviek doby, silno sa prihovára za podobné riešenie. Keďže však naše zvykové právo rieši otázku druhým spôsobom a pre názor prvý nám nijakej opory nedáva súdna prax, ktorá naopak, ako vidno z najviac a v prvom rade pre nás smerodajných výrokov najvyššieho tribunálu, stavia sa celkom zreteľne a jasne na viacerých miestach na stanovisko v druhom rade spomenuté, nieto iného východiska, ako považovať za hranicu podľa platných právnych pravidiel na Slovensku¹⁹⁾ existenčné minimum a pripísať descendentom za povinnosť iba poskytovanie nevyhnutných životných potrieb.

Predpoklady vyživovacej povinnosti a z nej plynúceho oprávnenia. Pre vznik vyživovacej povinnosti a nároku, ktorý z nej vyplýva, je potrebné, aby sa splnili na strane subjektov vyživovacieho pomeru isté predpoklady.

¹⁶⁾ Sedláček str. 165.

¹⁷⁾ Silbernagel-Wäber str. 535.

¹⁸⁾ Raffay Ferencz, A magyar magánjog kézikönyve, Prešov, 1904, Szladits Károly, A magyar magánjog vázlatá II., V. vyv., Budapest, 1937.

¹⁹⁾ Vid' § 11 ods. 4 zák. čl. XX/1877 o poručníctve a opatrovníctve.

Ak má vzniknúť povinnosť vyživovať a nárok na výživu, musia nastať tieto skutočnosti:

1. Aktívny subjekt (oprávnený) musí byť podľa svojich hmotných pomerov na výživu odkázaný.

2. Pasívny subjekt (zaviazaný) musí byť podľa svojich hmotných pomerov spôsobilý splniť vyživovaciu povinnosť, a to bez toho, že by sám upadol do núdze, alebo privodil núdzu osôb, ktorých výživou je primárne povinný (v prvom rade je povinný výživou svojej rodiny: ženy, deti).

Z tohto vidno, že u oboch subjektov musia byť splnené isté predpoklady, ktoré prax nazýva hmotnými pomermi. U aktívneho subjektu musia byť dané v smysle negatívnom, u pasívneho v smysle pozitívnom. Ak nie sú splnené tieto predpoklady u aktívneho subjektu, hovorí prax i literatúra o núdzi. Pojmom núdza rozumie literatúra ten stav, v ktorom sa postihnutému nedostáva výživy z vlastných prostriedkov.²⁰⁾

Pod hmotnými pomermi rozumie naša súdna prax:

a) majetkový základ oprávneného alebo zaviazaného a z tohto plynúci trvalý dôchodok a

b) pracovnú i zárobkovú schopnosť a možnosť oprávneného alebo zaviazaného (hovorí tiež o hospodárskej sile, o hospodárskej mohúcnosti — viď Úr. sb. 969, Úr. sb. 3952, Obč. sb. 349). V tomto smere zaistiť spôsobilosť plniť má zák. č. 4/1931 Sb. z. a n. (§ 1).

O predpokladoch, ktoré musia byť dané u pasívneho subjektu (zaviazaného) cudzia literatúra sa vyslovuje v podobnom smysle. Krčmář hovorí o »mohúcnosti« dieťaťa,²¹⁾ Sedláček hovorí zase, že povinnosť sa určuje podľa možnosti vlastného majetku a podľa možnosti živiť seba i rodinu.²²⁾ Podľa Silbernagla prichádzajú tu do úvahy príjmy, majetok a pracovná sila zaviazaného,²³⁾ Bienengräber pripúšťa zaviazanosť iba nakoľko to dovoľuje vlastné postavenie zaviazaného.²⁴⁾ Cudzie právne predpisy hovoria jednoducho iba o majetku povinného (Code civil, čl. 208, Codice civile čl. 143) alebo o majetku a zárobkovej schopnosti s výhradou, že nie je ohrozenia vlastnej primeranej výživy (nem. BGB § 1603). Obsah pojmov pri týchto termínoch v zásade je identický s obsahom pojmu hmotné pomery, ktorý zaužívala naša prax a ktorý som vyložil vyššie.

V tejto súvislosti azda by bolo ešte treba uviesť, že tieto predpoklady (hmotné pomery) u aktívneho subjektu v negatívnom smysle a u pasívneho v smysle pozitívnom nemusia byť in actu, ale len in potencia, teda nemusia byť už dané,

²⁰⁾ Sedláček str. 166.

²¹⁾ Krčmář str. 73.

²²⁾ Sedláček str. 166.

²³⁾ Silbernagel-Wäber str. 543.

²⁴⁾ Bienengräber str. 86.

nemusia jestvovať fakticky, ale na to, aby nastaly účinky podľa práva s nimi spojené, stačí, keď je tu už možnosť, že povstanú.

Z povahy hmotných pomerov vyplýva, že sa neustále menia, že ich obsah je pohyblivý. Preto i povinnosť a jej obsah nemožno určiť na trvalo. Rozhodnutie vo veci výživy nemôže byť takto nikdy definitívne a platí len za predpokladu nezmenených pomerov. Je pravdepodobné, že opravu pripustí súd iba pri podstatnej zmene.²⁵⁾ Sedláček tu hovorí o menlivosti výživy.²⁶⁾

Spôsob poskytovania výživy. Zaviazaný má výživu poskytovať predovšetkým in natura (Úr. sb. 176, Úr. sb. 3952, Sb. n. s. 13970).

V peniazoch má plniť iba v týchto prípadoch:

1. Ak vydržovanie in natura sa stalo nemožným následkom chovania sa osoby zaviazanej (Úr. sb. 176). Rozhodnutia Kúrie hovoria o neznesiteľnom chovaní (C 2260/1888, 5570/1889);

2. ak osoba zaviazaná odoprie poskytovať výživu in natura (Úr. sb. 3952, C 5570, M. J. 250);

3. ak rodič síce má nejaký dôchodok, ale tento na jeho výživu nedostačuje (viď rozh. ad 2 uvedené);

4. ak je rodič čiastočne schopný zárobku (C 316/1905; 2260/1888, J. 101).

V prípadoch ad 3 a 4 uvedených zaviazaný výživu iba doplňuje, takže oprávnený môže požadovať toto doplnenie v podobe príspevku, ktorý sa plní v peniazoch. Konečne mohol by nastať prípad, že výživu by bolo pre faktické okolnosti nemožné plniť in natura (napr. pre rozličnosť bydliska subjektov). V takomto prípade by zaviazaný bol oprávnený plniť v peniazoch a aktívny subjekt zase povinný prijať to ako plnenie. (Arg. rozh. Kúrie 5570/1889, slová: pre akékoľvek príčiny nemožno poskytovať...)

Celkom opačné stanovisko zaujala judikatúra č.-sl. pre právnu oblasť býv. českých zemí. Tam pravidelne sa má výživa poskytovať v peniazoch a in natura len, ak je to podľa pomerov možné a účelné.²⁷⁾ Proti jasnej dikcii judikatúry, ktorá na prvom mieste uvádza práve plnenie v peniazoch, nachádzame u Krčmára výrok, že výživa má byť poskytovaná in natura alebo v peniazoch, a to podľa okolností.²⁸⁾ Myslím, že táto alternatíva neobstojí, keďže judikatúra celkom jasne a zreteľne vyhlasuje plnenie in natura iba za subsidiárne.

²⁵⁾ Silbernagel-Wäber str. 547.

²⁶⁾ Sedláček str. 13.

²⁸⁾ Krčmář str. 73.

Časové hranice. Vyživovacia povinnosť a jej korešpondujúci nárok vzniká, keď povstanú spomenuté už predpoklady, ktoré pre ich vznik určujú platné právne pravidlá.

Aby bolo možno nárok na výživu uplatniť, musí byť jeho vznik zistený objektívne. Pretože platí zásada »pro praeterito nemo alitur«, možno požadovať výživu iba pro futuro (Úr. sb. 3545, Úr. sb. 3659). Začiatok súdne vymáhateľnej vyživovacej povinnosti je založený podaním žaloby, zaviazaný nemá povinnosť nahradiť trovy vynaložené v čase pred podaním žaloby. Môže však vzniknúť povinnosť prispievať na výživu, poskytnutú pred podaním žaloby. Oprávneným nie je však aktívny subjekt vyživovacieho pomeru, ale osoba, ktorá skutočne poskytovala výživu, i keď bola zviazaná, pravda, kolektívne. Nesmela však poskytovať výživu s darovacím úmyslom (Úr. sb. 3659).

Vyživovacia povinnosť končí:

1. smrťou:

- a) aktívneho subjektu (absolutne),
- b) pasívneho subjektu (relatívne, keďže do záväzku nastupujú jeho descendentí);

2. zmenou predpokladov:

- a) u aktívneho subjektu, ak tento prestane byť na výživu odkázaný (zánik núdzného stavu)
 - aa) pre zlepšenie svojich majetkových (dôchodkových) pomerov, alebo
 - bb) tým, že sa zlepšia jeho zárobkové pomery natoľko, že jeho pracovný dôchodok dosiahne aspoň existenčného minima (stane sa schopným práce),
- b) u pasívneho subjektu, ak sám upadne do núdze (predpoklad jeho povinnosti je daný negatívne), čiže jeho dôchodok
 - aa) z majetku alebo
 - bb) zo zárobku klesne pod hranicu, ktorá je nevyhnutná pre výživu jeho a pre výživu osôb, ktorým je túto primárne zviazaný poskytovať.

Pri otázke skončenia vyživovacieho pomeru treba nadhodiť problém **z r i e k n u t i a s a n á r o k u n a v ý ž i v u**. Tohto problému sa č.-sl. judikatura pre právnu oblasť Slovenska nedotýka vôbec, takže možno sa pokúsiť o jeho riešenie iba teoreticky a za pomoci cudzej judikatury, prípadne literatúry.

Máme niekoľko dokladov o spôsobe riešenia vecí v judikature č.-sl. pre právnu oblasť českých zemí (Sb. n. s. 14824; Sb. n. s. 15523). Podľa mienky Krčmára nemožno sa vzdať práva na výživu. Podľa Sedláčka nemožno sa vzdať nároku na ne-

vyhnutnú výživu.²⁹⁾ Silbernagel považuje pokonávku, ktorá obsahuje zrieknutie sa budúcej výživy za nulitnú,³⁰⁾ vidí teda zrieknutie sa nároku na výživu nemožným. Krčmář tvrdí, že povahou výživy je v akejkoľvek dohode o nej implicite dané, že platí iba rebus sic stantibus.³¹⁾

Z uvedeného vidno, že literatúra i cudzia judikatúra sú rovnakého názoru ohľadne riešenia otázky zrieknutia sa nároku na výživu. Zrieknutie sa tohto čisto osobného oprávnenia (ius personalissimum) nebude prípustné a možné ani podľa noriem slovenského práva. Právo nemôže pripustiť zrieknutie sa nároku na výživu už so zreteľom na cieľ, ktorý ustanovizňou výživy vôbec sleduje. Právo neupravuje túto otázku len a výlučne pre oprávneného. Právo hľadá takto zaistiť výživu osôb, ktorých existencia by bola inak vážne alebo celkom ohrozená, takže by padly na ťarchu verejnosti, musely by byť vydržované z verejných prostriedkov, ktoré by azda verejná správa mohla použiť účelnejšie. I preto a najmä preto právo chráni tak dôsledne nárok na výživu i proti výslovnej opačnej vôli oprávneného.

Stanovisko medzinárodného súkromného práva. Pomery alimentácie ascendentov spravujú sa právom vlastní (lex patriae) zaviazaného (pasívneho subjektu.)*

Zákon č. 4/1931 Sb. z. a n. Pre úplnosť obrazu o tejto otázke musím sa zmieniť o tvárnosti, ktorú ustanovizeň výživy ascendentov descendantmi dostala v dôsledku ustanovení zákona zo dňa 16. decembra 1930 č. 4/1931 Sb. z. a n. na ochranu osôb oprávnených požadovať výživu, výchovu alebo zaopatrenie. Hoci tento zákonný predpis nebol vydaný cieľom úpravy našej otázky, predsa chcem aspoň in theoria na ňu aplikovať jeho zásady. Je pravda, že tento zákon bol vyvolaný predovšetkým potrebou úpravy vyživovacích pomerov detí najmä nemanželských, ale, ako vidno i z materiálií zákona, zákonodarcami mysleli a pamätali pri tom aj na ostatné vyživovacie povinnosti.³²⁾ V praxi sa možnosť aplikácie tejto normy na náš prípad dosiaľ nevyškvtla.

²⁹⁾ Krčmář str. 72, 73; Sedláček str. 13. Podľa Silbernagla-Wäbra nároku tejto povahy nemožno sa vzdať, pokiaľ ide o nárok do budúcnosti. V rovnakom smysle sa vyslovuje i právo nemecké vo svojom § 1614 BGB.

³⁰⁾ Silbernagel-Wäber str. 546.

³¹⁾ Krčmář str. 72. Takto teda ani smluva o odbytnom nevytvára nárok na výživu a nastáva vyživovacia povinnosť po jej vyčerpaní. Raz navždy zbaviť sa tejto povinnosti bolo by možno iba poskytnutím dostatočujúcej renty, a to nie podľa nejakej ideálnej alebo fiktívnej miery, ale len za predpokladu, že bude fakticky stačiť (Silbernagel-Wäber str. 546). Ani v tomto prípade nenastane liberatio absoluta.

* Por.: Luby, Slovenské všeobecné súkromné právo I., str. 170; Silbernagel-Wäber, str. 82.

³²⁾ Gerlich Karel, Rozvod, rozluka, alimenty — Praha, 1934 — na str. 35: Zpráva ústavnoprávneho výboru posl. snemovne, tlač posl. snem. 764/1930 a na str. 33, ods. 5: Dôvodová zpráva k vl. návrhu zák. č. 4/31, tlač senátu 161/30.

Alimentačný zákon (zák. č. 4/1931 Sb. z. a n.) predpisuje, že výživou povinný je zaviazaný podľa možnosti a svojich schopností vykonávať takú činnosť, aby z jej výťažku mohol splniť vyživovaciu povinnosť (§ 1). Judikatúra to rozvádza podrobnejšie výrokom, že zaviazaný je povinný vykonávať i takú zárobkovú činnosť, ktorá nezodpovedá jeho predbežnému vzdelaniu, ak nevyužil všetky prostriedky na to, aby sa postaral o zárobkovú činnosť primeranú svojim schopnostiam (Úr. sb. 3545).

Ak sa niekto vyhýba tejto svojej zárobkovej povinnosti tým, že občas koná osobe blízkej práce alebo služby, platí per prae-
sumptionem iuris ac de iure, že poberá plácu obvyklú a primeranú svojmu vzdelaniu a svojim schopnostiam. Zákon presne určuje, koho treba považovať v tomto smere za osobu blízku (§ 2 ods. 1, 2). Osoba bona fide konajúca (t. j. ktorá o záväzku nevedela a ani vedieť nemusela) týmto predpisom nie je nijako dotknutá (§ 2 ods. 3). Je nerozhodné, či osoba blízka služby alebo práce zaviazaného potrebuje, ani či tieto majú pre ňu cenu (Úr. sb. 1959).

Ak niekto podporuje výživou zaviazaného, nemajúc zákonnej povinnosti alebo túto prekročujúc, takže zaviazaný nevykonáva činnosť zákonom predpísanú, zodpovedá solidárne za dobu, po ktorú podporu poskytoval (§ 3 ods. 1). Je bez významu, či zaviazaný u osoby, ktorá ho podporuje, pracuje (Úr. sb. 857-I). Nie sú tu podmienky § 3 cit. zák., ak zaviazaný nepracuje preto, že nemôže dostať prácu (Úr. sb. 2375). Rovnako je právne bez významu, či povinnosť už bola právoplatne ustálená súdom (Úr. sb. 2437). Pri ustálení solidárnej zaviazanosti tohto druhu rozhoduje mala fides v smysle vyššie uvedenom, bona fides však nepomáha, ak je tu hrubá nedbalosť (Úr. sb. 3131).

Zákon obsahuje aj trestné sankcie. Trestnosť predpokladá úmysel alebo aspoň hrubú nedbalosť. Zákon kvalifikuje trestný čin ako priestupok a trestá tuhým väzením od 1 týždňa do 6 mesiacov s kumuláciou straty volebného práva do obci (§ 8).

Smluvná úprava výživy ascendentov. Výživu ascendentov descendentmi môže upravovať i súkromná vôľa smluvou, ktorá sa obyčajne nazýva výmienkom. Povaha takto vzniklého záväzku a nároku podáva sa zo základu, na ktorom je položený. Týmto základom je konkrétne právne ustanovenie, pochádzajúce z vôle strán, ktorá tu môže uplatniť svoju normotvornú schopnosť a moc v rámci možností, ktoré jej poskytuje abstraktné právne ustanovenie ako súčasť všeobecných právnych pravidiel zvykových. Možno položiť otázku hraníc, ktoré určuje všeobecná norma súkromnej vôle a ktoré táto nesmie prekročiť. Z pojmu smluvy vyplýva, že ju možno odvolať, vypovedať, teda, že práva z nej

povstaleho možno sa zriecť, pravda, za predpokladu, že s tým druhá smluvná strana súhlasí. Rozriešenie otázky zrieknutia sa práv z výmienku veľmi tesno súvisí s otázkou zrieknutia sa práv na výživu, ktorú som rozviedol už vyššie. V tomto prípade ide azda iba o to, nakoľko možno považovať všeobecný právny predpis o vyživovacej povinnosti descendentov v tomto smere za kogentný. Otázku som vlastne rozriešil určením hraníc, ktoré sú právom položené pokonávke o výžive. Tam som zodpovedal otázku zrieknutia sa nároku na výživu negatívne, teda i v tomto prípade prichádzam nevyhnutne k presvedčeniu, že smluvné strany môžu vyživovací pomer upraviť celkom voľne pri zachovaní hraníc, daných abstraktným právnym predpisom. Týmto je existenčné minimum (podľa platného práva slovenského). Nároku naň sa zriecť nemožno. Bolo by to proti vlastnému smyslu práva a smluva by bola nulitná.

Rezumujem. Podľa stálej súdnej praxe, so zreteľom na literatúru a za jej pomoci možno shrnúť a podať obsah ustanovizne výživy ascendentov descendentmi krátko v tomto znení: Descendenti (deti, subsidiárne vnuci) sú podľa svojich hmotných pomerov (hospodárskej potencie) zaviazaní starať sa o výživu nemajetných a práce neschopných ascendentov (rodičov, subsidiárne starých rodičov).

Poznámky.

Oprava.

V článku Dr. Jána Tarbajovského: »Je vôľa normotvorcu dôvodom platnosti normy?«, uverejnenom v čísle 7/1942 Právneho obzoru boli vynechané v niektorých vetách časti tak, že tieto vety nedávajú dobrý zmysel.

Na str. 152 v 10. riadku shora veta: »Ako súd je nám objektívnym poznatkom o tom, čo je, postulát objektívnym poznatkom o tom, čo má byť.«, má znieť správne: »Ako súd je nám objektívnym poznatkom o tom, čo je postulát objektívnym poznatkom o tom, čo je chcené, tak je nám norma objektívnym poznatkom o tom, čo má byť«.

Na str. 154 veta začínajúca v 9. riadku z dola znejúca: »Keď však sa tu pýta, prečo smluva je právom, nemôže odkazovať len na zákon, samozrejme nemôžeme v jeho obsahu zistiť obsah smluvy.«, má znieť správne: »Keď sa však tu pýta, prečo smluva je právom, nemôže odkazovať len na zákon, ako na dôvod právnej povahy smluvy, lebo keď môžeme poznať len to, čo je a keď takýmto spôsobom poznania pristúpime k zákonu, samozrejme nemôžeme v jeho obsahu zistiť obsah smluvy.«
